

ферменту. У пракарыётаў у склад *аперона* ўваходзяць некалькі С.г., з'якарыётаў — адзін, які мае інфарматыўныя (экзоны) і неінфарматыўныя (інтроны) участкі. Экзоны ўтвараюць інфарм. РНК, дзе адбываецца зборка адпаведнай малекулы бялку. Функцыян. актыўнасць С.г. вызначае фенатыпічны асаблівасці кожнага арганізма. *Р.Г.Заяц.*

СТРУМЕННАЯ ПЛЫНЬ, паветраная плынь у выглядзе вузкага моцнага патоку ў верхняй *трасасферы* і ніжняй *стратасферы*, у палярных шыротах — і на больш нізкіх узроўнях; істотнае звязно агульнай *цыркуляцыі атмасферы*. Назіраецца ў вышынних фронтальных зонах. Даўж. С.п. тысячы кіламетраў, верт. магутнасць да 10—15 км, шыр. сотні кіламетраў. Скорасць ветру больш за 30 м/с. С.п. частыя і ўстойлівыя ў субтрапічных зонах Паўн. і Паўд. паўшар'яў. Асабліва магутныя над Японскімі а-вамі, дзе ўтвараюцца вял. гарыз. кантрасты т-ры паміж ахалоджанай Азіяй і цёплым паветрам над паўн. ч. Ціхага акіяна.

СТРУМЕННАЯ ПНЕЎМААЎТАМАТЫКА, тое, што *пнеўмоіка*.

СТРУМЕННАЯ ПМПА, прыстасаванне для нагнятання (інжэктар) або адсмоктвання (эжэктар) вадкіх ці газападобных рэчываў, а таксама транспартавання гідрасумесей (гідраэлеватар).

Дзеянне С.п. заснавана на павелічэнні напампаванага (адпампаванага) рэчыва струменем вадкасці, пары ці газу. Адпаведна адрозніваюць вадка-, пара-, газаструменныя помпы. Асн. элементы С.п.: рабочая сапلا, прыёмная камера, камера змешвання, дыфузар. Выкарыстоўваюцца ў сістэмах падачы паліва лятальных апаратаў, у зварачных гарэлках і інш. *І.І.Леановіч.*

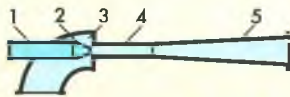

Схема **струменнай помпы**: 1 — падвод знешняга асяроддзя; 2 — сапла; 3 — падвод асяроддзя, якое перапампоўваецца; 4 — камера змяшчэння; 5 — дыфузар.

СТРУМЕННАЯ ТЭХНІКА, сукупнасць машын, апаратаў і прыстасаванняў, работа якіх заснавана на выкарыстанні кінетычнай энергіі вадкасці ці газу; тэхн. аснова *пнеўмонікі* і *гідраўтаматыкі*.

Элементы С.т. бываюць аналагавыя (ці прапарцыянальныя) і дыскрэтныя; актыўныя (пастаянна злучаны з крыніцай сілкавання) і пасіўныя (выкарыстоўваюць энергію кіроўных сігналаў). Пабудаваны на прынцыпах розных аэрадынамічных эфектаў: узасмадзянне свабодных струмяняў, турбулізацыя плыні ў асн. струмені ад дзеяння кіроўнага струменя, завіхрэнне струмяняў і інш. Рас-

прававаны розныя функцыянальныя элементы, аб'яднаныя ў модулі. С.т., якія выконваюць складаныя лагічныя і выліч. функцыі. Для сувязі схем кіравання С.т. з рознымі выканаўчымі прыстасаваннямі выкарыстоўваюць пнеўмагідраўлічныя, пнеўмаэлектрычныя і інш. пераўтваральнікі сігналаў, а таксама пнеўматычныя ўзмацняльнікі ціску і расходу вадкасці ці газу.

Літ.: Соколов Е.Я., Зингер Н.М. Струйные аппараты. 3 изд. М., 1989; Лямаев Б.Ф. Гидроструйные насосы и установки. Л., 1988; Хрусталева Б.М., Кислов Н.В. Пневматический транспорт. М., 1998. *І.І.Леановіч.*

СТРУМЕНСКИ, бялагічны заказнік рэсп. значэння на тэр. Кармянскага р-на Гомельскай вобл. Засн. ў 1978 для аховы прыродных запасаў лек. раслін (чабор, цмен пясчаны, святаяннік прадзіраўлены, брусніцы, ландыш майскі і інш.). Пл. 12,3 тыс. га. Займае лясныя масівы, у якіх пераважаюць хвойнікі імшыстыя, чарнічныя, верасовыя, значныя ўчасткі бярэзнікаў, трапляюцца ельнікі чарнічныя. *П.І.Лабанок.*

СТРУМЕНЬ, комплекс археал. помнікаў (10 паселішчаў эпохі неаліту і бронзавага веку) каля в. Струмень Кармянскага р-на Гомельскай вобл. Выяўлены ў 1927 К.М.Палікарповіч. Паселішчы 1 і 6—7 даследавалі І.А.Арцёменка ў 1976 і А.Г.Калечыц у 1975—80. Знойдзены крамянёвыя пласціны, праколкі на канцах пласцін, адшчэпы, нуклеусы, разці, скрабкі, сякеры, цёслы, наканечнікі стрэл, адходы крамянёвай вытв-сці, запасы сыравіны, фрагменты японнага посуду і інш. Выяўлены рэшткі 9 жытлаў, 68 гасп. ям, 54 агнішчы, 3 пахаванні. Помнікі адносяцца да верхнедняпроўскай, сярэднедняпроўскай і сосніцкай культуры. *А.Г.Калечыц.*

СТРУМЕНЬ, форма цячэння вадкасці (газу) у асяроддзі (газе, вадкасці, плазме і інш.) з адрознымі ад яе параметрамі (скорасцю, т-рай, шчыльнасцю і інш.). Струменныя цячэнні класіфікуюць па найб. істотных прыкметах, што характарызуюць дадзены С., напр., разглядаюць С. кропельнай вадкасці, газу, пладзмы і інш. Асобны іх клас — двухфазныя С. (газавыя, якія маюць вадкасныя ці цвёрдацельныя часціцы). Найб. пашыраны С., якія выцякаюць з сапла, трубы ці адтуліны. Гл. таксама *Струменная тэхніка*, *Струменная плынь*.

СТРУМЕНЬ Васіль (сапр. Лебедзеў Аляксандр Мікалаевіч; 1.4.1914, в. Лявонцьева Мантураўскага р-на Кастрямскай вобл., Расія — 25.10.1992), бел. і ўкр. пісьменнік. Пісаў на бел. і ўкр. мовах. Скончыў Львоўскі пед. ін-т (1953). З 1921 жыў на радзіме айчыма ў в. Зачэпічы Дзятлаўскага р-на Гродзенскай вобл., дзе ў 1930 арганізаваў і ўзначаліў камсамольскую ячэйку. Неаднаразова быў арыштаваны польскімі ўладамі і зняволены ў астрозе. У 1939—79 на пед. рабоце ў Ровенскай і Валынскай абл. (Украіна). Друкаваўся з 1931 («Беларуская газета», «Літаратурная старонка», «Наша воля», «Асва») і інш. Пісаў

пра цяжкае жыццё і барацьбу пры Беларусі.

Тв.: У кн.: Сцягі і паходні. Мн., 1988. Дзень паэзіі-78. Мн., 1978; Растані волі. Мн., 1990. *І.У.Саломіна.*

СТРУМІЛІН (сапр. Струміліна Пётрашкевіч) Станіслаў Густававіч (29.1.1877, с. Дашкаўцы Ліцвінскага р-на Вінніцкай вобл., Украіна — 25.1.1974), расійскі вучоны-эканаміст. Акад. АН СССР (1931). Герой Сац. Працы (1967). Скончыў Пецярбургскі політэхн. ін-т (1914). У 1921—1943—51 у Дзяржплане СССР (нам. старшыні, нам. нач. Цэнтр. плановага

С.Г.Струмліна.

У.В.Струмінскі.

бюро, Цэнтр. ўпраўлення нар.-гасп. ўл. ку). У 1921—23 у Маскоўскім ун-це. У 1929—30 у Ін-це нар. гаспадаркі. У 1931—37 у АН СССР, аднаасова ў 1931—50 у Маскоўскім эканам. ін-це. Навук. працы па праблемах палітэканоміі, планавання нар. гаспадаркі, статыстыкі, эканомікі працы і дэмаграфіі, спецыялогіі, эканам. гісторыі і сусв. эканомікі. Пад яго кіраўніцтвам распрацавана сістэма матэрыяльных балансаў. Дзярж. прэмія СССР 1942. Ленінская прэмія 1958.

Тв.: Избр. произв. Т. 1—5. М., 1963—68. Статистика и экономика. М., 1979.

СТРУМІНСКИ Уладзімір Васільевіч (29.4.1914, г. Арэнбург, Расія — 22.2.1998), расійскі вучоны ў галіне аэрадынамічных лятальных апаратаў і тэарэт. асноў самалетабудавання. Акад. Рас. АН (1966), чл.-кар. (1958). Герой Сац. Працы (1990). Скончыў Маскоўскі ун-т (1938). З 1966 дырэктар Ін-та тэарэт. і прыкладной механікі Сібірскага адд. АН СССР, з 1971 у Ін-це праблем механікі Рас. АН. Навук. працы па віхравой тэорыі крыла, нелінейнай тэорыі ўстойлівасці, дынамічнай тэорыі турбулентнасці, кінетычнай тэорыі газу, палітыкі лётных якасцей самалетаў. Стварыў тэорыі сілгальных і стрэлападобных крылаў, нестацыянарнага пагранічнага слоя. Даследаваў умовы пераадолення гукавага бар'ера, уплыў нестацыянарнасці на адрыв і абцяканне цел. Аб'гульнві кінетычную тэорыю Большава для апісання нераўнаважна-неаднародных асяроддзяў у моцных ударных хвалях і турбулентных патоках. Ленінская прэмія 1961. Дзярж. прэмія СССР 1947, 1948. Залаты медаль імя М.Я.Жукоўскага